

De toeschouwer als 'vierde schepper'

Fragmenten uit Meyerholds tekstbundel over het nieuwe theater, die in 1908 in Sint-Petersburg verscheen, en uit zijn dagboekanteekeningen over Max Reinhardt.

De toeschouwer heeft de mogelijkheid wat op scène getoond wordt met zijn eigen voorstelling aan te vullen. Velen bevalt in het theater precies dit *geheim* en de wens het in te lossen. [...] Ook de toeschouwer die naar het theater komt, verlangt ongetwijfeld – zij het misschien onbewust – naar die ingrepen van zijn fantasie, die zich vaak creatief toont. [...] Het naturalistische theater ontkent blijikbaar die mogelijke vrijheid van de toeschouwer verder te tekenen en verder te dromen, zoals hij het bij het beluisteren van muziek doet. [...] Hoe het repertoire van het toekomstige theater

ter er ook zal uitzien [...] het probleem van de techniek van de mise-en-scène zal altijd een bijzondere plaats innemen. Als men tot het inzicht komt dat de beste methode die is, die de architectonische eisen van de verscheidenste stukken (van de Antieken tot Ibsen) recht doet, dan zal de stilere methode de naturalistische overwinnen. De methode van het stilleren veronderstelt dat er naast de auteur, de acteur en de regisseur nog een vierde schepper is: de *toeschouwer*. Het gestilleerde theater produceert opvoeringen die de toeschouwer met zijn fantasie *creatief* moet vervolledigen, door de sug-

Vertaald uit *Texte zur Theorie des Theaters*, Klaus Lazarowicz en Christophor Balme, Stuttgart, Reclam, 1991. Vertaling: Dries Moreels.

ter heeft dan iets weg van een geconcentreerd kruidenmengsel waarbij de toeschouwer zelf deel paalt hoeveel en wat hij in zijn theezakje doet. De poëzozomer van 1998 in Watou, onder leiding van conservator Jan Hoet, droeg de naam: 'Voor het verdwijnt en daarna. Een titel die niet enkel betrekking heeft op poëzie en beeldrend publiek in een stuk als *My dinner with Andre* met een tafelende Peter Van den Ede en Damiaan De Schryver zal waarschijnlijk een zeer intieme climax bevorderen. Zoals in dit scenario van Louis Malle, eten de mensen in de zaal als het ware mee en hebben op het eind van hun maaltijd ook nood aan een pousse-café. Na drie uur kijken op een wit, fel uitgelicht tafellaken, met twee acteurs, is die nood daar letterlijk en figuurlijk wel degelijk. Wanneer Peter Van den Ede de eerste rijen in de zaal dan nooïes en drank aanbiedt, krijg je het gevoel dat een barrière doorbroken is. In dat laagje van het toneel wordt de afstand tus-

voortdelen en naïviteit geweld aan en brengt hem dus op een hoger niveau van bewustzijn. Soms krijg ik het gevoel dat het omgekeerde ook waar is: het publiek stimuleert zelf wat het te zien krijgt. Een gevoelsmatig participerend publiek in een stuk als *My dinner with Andre* met een tafelende Peter Van den Ede en Damiaan De Schryver zal waarschijnlijk een zeer intieme climax bevorderen. Zoals in dit scenario van Louis Malle, eten de mensen in de zaal als het ware mee en hebben op het eind van hun maaltijd ook nood aan een pousse-café. Na drie uur kijken op een wit, fel uitgelicht tafellaken, met twee acteurs, is die nood daar letterlijk en figuurlijk wel degelijk. Wanneer Peter Van den Ede de eerste rijen in de zaal dan nooïes en drank aanbiedt, krijg je het gevoel dat een barrière doorbroken is. In dat laagje van het toneel wordt de afstand tus-

sen planken en zaal flinterdun. Je merkt dat ook aan de toeschouwers rondom je; ze worden als het ware een verlengde van het decor. Hun empathie kan je zien en voelen, sommigen liggen lang uitgestrekt en grinnikend het spel te volgen terwijl anderen moeite hebben hun eigen mimiek onder controle te houden. Op dat moment weet je dat het theater zijn werk gedaan heeft. In *real time* ontstaat er een *transworld identity*: je identiteit muteert, je wordt verplaatst naar een andere wereld en je wordt één van hen: een figuran. De ervaring van zo'n betrokkenheid zorgt voor een 'daarna die 2 n 400 of 500 frank waard is. De toeschouwer is dus zeker klant, maar als koning wordt hij onherroepelijk geleid door zupende narren, tedere feeën en verdaalde verhalen.